

TÜRKİYE'YE ERİŞMEK

Adem Vural

Değerli okurlarımız. Bu ilk yazımızda www.turkiye.gov.tr sitesinin görme engelli kullanıcılar açısından erişilebilirliğini inceleyeceğiz.

Bilindiği gibi görme engelliler bilgisayarı ekran okuyucu ve ekran büyütücü programlarla kullanmaktalar. Ekran okuyucu yazılımlar metni sese dönüştüren ses sentezleyiciler ile kullanılan ve yazılıma özgü tuş kombinasyonlarıyla kullanıcının ekranda ulaşmak istediği bilgiye odaklanmasını sağlayan programlardır. Ekran büyütücü programlar ise, az gören kullanıcıların ekrandaki yazı, simge, ve kontrolleri büyüterek az gören kişilerin bu yapıları kullanabilmesine imkan verir.

Gelin şimdi yukarıda verdiğimiz bu kısa bilgiler çerçevesinde web tasarımcılarının ve web masterların yanlış bildikleri hususları ele alalım:

Bu yanlışların başında “Bir web sitesini erişilebilir hale getirmek, o sitenin görseelliğinden ödün vermek veya görseelliğini tamamen ortadan kaldırmaktır.” savı gelir. Bu da web tasarımı ile uğraşanları, görme engelliler için ayrı sayfalar ve hatta ayrı siteler oluşturmaya iter. Aslında bu da bir tür ayrımcılıktır.

Bu çalışmalarda genellikle araştırma yapılmadan ve görme engellilerle fikir alışverişi yapmadan ilerlendiği için ortaya ilginç sonuçlar çıkar. Boşa harcanan emek ve zaman neticesinde genellikle de elde edilen kullanışsız bir sayfa olur. Bu sayfa sitenin diğer kısımları ile eş zamanlı güncellenmediği için de bir süre sonra güncelliğini ve kullanışlılığını kaybeder.

Eğer yaptığınız sitede butonları, form alanlarını, bağlantıları doğru biçimde metin etiketleri ile etiketlediyseniz ve grafiklere, resimlere kısa, anlaşılabilir açıklamalar da girdiyseniz, erişilebilirlik sorununu büyük ölçüde halletmişsiniz demektir. Çünkü görme engellilerin kullandığı ekran okuyucular sayfa açılınca görme engellileri sitenin yapısı hakkında bilgilendirirler. www.turkiye.gov.tr sitesine girdiğimde, kullandığım ekran okuyucu, “Sayfada 10 sınır imi, 26 başlık ve 76 bağlantı var.” şeklinde bana bilgi veriyor. Bu da

bana siteyi gezerken kolaylık sağlıyor. Seri dolaşma tuşlarını kullanarak sitede hızlı bir biçimde dolaşabiliyorum.

Artık sayfada 26 bağlantı olduğu bilgisine sahip olduğuma göre başlıklara gitmemi sağlayan “h” harfine basarak bu başlıkların neler olduğuna bakabilirim. “Erişilebilirlik hakkında” adlı başlıkta sitenin kısayol tuşlarını içeren bir bağlantı buldum. Peki kısayol tuşları ne işe yarar? Aslında bu tuşlara sitenin asansörü diyebiliriz. Eğer “Alt+4” tuşuna basarsam doğrudan arama alanına giderim. Bu kısayollar genellikle, “Alt” tuşu kombinasyonu ile kullanılırlar. Tabii ki kullanabilmek için ekran okuyucumun sanal imleç özelliğini kapatmam gerekir. Benim kullandığım ekran okuyucu, “sanal imleç” diye adlandırmış. Diğer ekran okuyucularda farklı isimlendirilmiş olabilir. Sanal imlecin aktif olduğu durumlarda seri dolaşma tuşları kullanılabilir. Siteye özgü kısayol tuşlarını kullanabilmek için ise, sanal imleç kapatılır.

Ekran okuyucumun seri dolaşım tuşlarını kullanarak sitede gezdiğimde, form alanlarının ve bağlantıların metin etiketlerinin gayet yeterli olduğunu gördüm. Bağlantıların etiketlerinin doğru kullanılmış olması bana ekran okuyucumun bağlantı listesi özelliğini kullanarak açmak istediğim bağlantıyı baş harfine basarak bulma imkanı veriyor.

Hemen bağlantıları listeleyerek “s” harfine basıyorum ve “sisteme giriş” bağlantısının üzerine geliyorum. Bu bağlantıyı açtıktan sonra “giriş seçenekleri” başlığı altındaki “e-devlet şifresi” bağlantısına tıklıyorum. Aslında varsayılan giriş yöntemi olarak da bu seçenek kullanılmış.

ilk form alanına ekran okuyucumun seri dolaşma tuşu olan “e” harfine basarak geliyorum ve burada “T.C. kimlik no: zorunlu” ifadesini duyuyorum. Bu alana T.C. kimlik no girebilmek için enter tuşuna basarak form kipini açmam gerekir. “e” harfi ile ikinci yazma alanına geliyorum ve burada da “e-devlet şifresi parola: yazınız zorunlu” ibaresini duyuyorum. Ben aşağı ok tuşu ile ilerleyerek “şifremi unuttum” bağlantısına tıklıyorum. Açılan sayfada karşıma yeni bir form çıkıyor. Formda benden durumumu en iyi tanımlayan seçeneği seçmem isteniyor. “R” harfine basarak seçenekleri inceliyorum ve “şifremi hatırlamıyorum” seçeneğini seçiyorum. “B” harfi ile “devam et” butonuna gelip tıklıyorum. Açılan yeni ekranda doldurulması zorunlu alanlardan oluşan yeni bir form çıkıyor karşıma. “T.C. kimlik no, seri no ve cüzdan no” alanlarını, bu verilerin bilgisayarındaki bir dosyada kayıtlı olması sebebiyle zorlanmadan

dolduruyorum. Fakat son alanda benden resimdeki karakterleri girmem isteniyor. maalesef sesli bir güvenlik kodu da konmamış. “Capcha” adı verilen bu kodlar maalesef görme engellilere uygun olarak kullanılmıyor çoğu sitede. Bu yapıların seslileri de mevcut. Görme engelli dinlediği kodu yazma alanına girerek bu kısmı doldurabiliyor. Ayrıca basit matematik sorularından oluşan güvenlik kodları da mevcut. Örneğin, 7-4= biçimindeki kodda size sadece sonucu yazmak kalıyor.

Sitede maalesef az görenler için erişilebilirlik düzenlemeleri yapılmamış. Harf punto büyüklüklerinin ayarlanması, yakınlaştırma ve renk karşıtlıklarının ayarlanabilmesi, bu sitenin az gören kişilere de hitap etmesini sağlar.

www.turkiye.gov.tr sitesini kullanarak sabıka kaydı alabilir, BTK'dan üzerinize açılmış telefon hatları olup olmadığını sorgulayabilir, kredi ve yurtlar kurumu onayı gibi birçok işleminizi yapabilirsiniz. Ben deneme amacıyla üzerime açılmış başka telefon hatları olup olmadığını sorguladım. Bu işlem esnasında herhangi bir erişilebilirlik sorunu ile karşılaşmadım.

Güvenlik kodu ile ilgili yaşadığım erişilebilirlik sorununu ise sitenin <https://www.turkiye.gov.tr/iletisim> adresinde yer alan iletişim formu ile yetkililere bildirdim. Sizler de bu vb. sorunları söz konusu form aracılığı veya 160 nolu telefondan yetkililere bildirebilirsiniz.

Eğer bilgiye erişimde de ayrımcılığa sebep olmak istemiyorsak, yaptığımız siteler ve yazılımları kullanan engelli kullanıcıların da olduğu bilinciyle çalışmalıyız.